

Selvreguleret strategiudvikling i skriveundervisningen til ordblinde elever

Skriveundervisning i mellemtrin og udskoling kan være udfordrende – ikke mindst for ordblinde elever. I artiklen bliver du præsenteret for en metode, som støtter ordblinde elevers skriveudvikling.

Der er evidens for, at undervisning i skrivestrategier er effektivt. For ordblinde elever har det endnu større effekt, når undervisningen rammesættes i en metode, der fokuserer på selvreguleret strategiudvikling. Internationalt kaldes det SRSD-metoden, som står for *Self-Regulated Strategy Development*. Metoden forener det, at eleverne arbejder på at udvikle strategier med selvreguleret skrivning i skriveundervisningen.

Dette eksempel består af et skriveforløb på 16 lektioner, der hver er af 45-60 min. Skriveforløbet bygger på tre principper for undervisningens fokus og metode. Principperne bruges til at operationalisere de undervisnings- og læringsaktiviteter, som klassen arbejder med. Idéen er, at eleverne lærer en skrivestrategi, som kan guide dem gennem de forskellige skridt i skriveprocessen. De tre principper som metoden bygger på er:

- 1) Skrivestrategier
- 2) Teksttyper
- 3) Selvregulerende færdigheder.

Et didaktisk greb i metoden er at introducere hukommelsesteknikker i form af at et forbogstav for hvert skridt i strategien. Bogstaverne danner tilsammen et huskeord. Det kunne fx være POW på engelsk for at huske strategierne *Pick my idea*, *Organize my notes* og *Write and say more*. På dansk kan vi som eksempel bruge pseudoordet SOS-LER som huskeord. S-O-S kan huskes som det signal, vi bruger, når vi skal have hjælp. LER kan huskes som en jordart, der kan få ting til at hænge sammen.

S – Saml indhold

O – Ordn indhold

S – Skriv udkast

L – Læs og genlæs udkast

E – Evaluer udkast

R – Revider udkast.

Den del af strategien, der kan huskes ved SOS, foregår før og under skrivning. Den del af strategien, der kan huskes ved LER, foregår efter skrivning af tekstudkast.

De øvrige didaktiske tilgange veksler mellem, at eleverne observerer, hvordan læreren (eller en anden elev) modellerer skrivning, at læreren giver direkte instruktion, og at eleverne arbejder gennem guidet undervisning. Den guidede undervisning kan være omfattende stilladsering med gradvis frigivelse af ansvar. Alle skriveøvelser er autentiske og omfatter forskellige teksttyper samt kommunikative mål og modtagere. En autentisk tekst med et kommunikativt mål kan fx være en overtalende tekst i form af en mail for at deltage i et tv-program. En modtager kan være tæt på eleven (for de yngre klasser på mellemtrinnet) fx bedsteforældre. Eller modtageren kan være udvidet til en modtager, som eleven har større afstand til, eller som er ukendt for eleven, fx en firmaejer.

Eleverne arbejder med hvert skridt i skrivestrategien med følgende progression: Først introducerer læreren huskeord og forbogstavet i huskeordet, så øver eleverne sig i dét skridt i strategien, og til sidst bruger de det konkrete skridt i strategien i en given teksttype.

Eksempel på et skriveforløb

Hver lektion følger 10 faser, der forener de principper, der er beskrevet ovenfor. Tabellen nedenfor illustrerer, hvordan principperne udmønter sig. Numrene 1, 2, 3 og a, b, c ud for hver af de 10 faser referer til tabellen nedenfor. Fase 5-10 repræsenterer de seks skridt i strategien og huskeordet SOS-LER.

De 10 faser i hver lektion er:

1. Lektionens formål tydeliggøres eksplicit af læreren (3b)
2. Fælles introduktion til teksttypens karakteristika via modellering, sammenligning med modeltekst (2a) eller eksplicit lærerinstruktion (2b)
3. Introduktion til autentisk skriveopgave, hvor det er eksplicit, hvad det kommunikative formål er, og hvem der er modtager (3b)
4. Huskeordet italesættes eksplicit (1b)
5. Indhold samles i stikord (strategiens første skridt **S**) (1a-1c, 3a-3c)
6. Indhold organiseres i stikord (strategiens andet skridt **O**) (1a-1c, 3a-3c)
7. Tekst skrives med brug af organiseret indhold (strategiens tredje skridt **S**) (1c, 2c, 3c)
8. Elevernes tekster læses (strategien fjerde skridt **L**) (2a)
9. Elevernes tekster evalueres vha. evaluerende spørgsmål eller feedback (strategiens femte skridt **E**) (2a)
10. Elevernes tekster revideres på baggrund af feedback (strategiens sjette skridt **R**) (3c)

Der er altså 10 faser i hver lektion i skriveforløbet. I fase 5-10 arbejder eleverne med strategien, der har seks skridt, som vi på dansk kan huske ved bogstaverne SOS-LER:

S – Saml indhold: Indhold samles i stikord jf. tabellens aktiviteter 1a→1c og 3a→3c, hvor aktiviteterne bliver gradvist mere selvstændige.

O – Ordn indhold: Indhold organiseres i stikord jf. tabellens aktiviteter 1a→1c og 3a→3c, hvor aktiviteterne bliver gradvist mere selvstændige.

S – Skriv udkast: Tekst skrives med brug af organiseret indhold jf. tabellens aktiviteter 1c, 2c og 3c.

L – Læs og genlæs udkast: Elevernes tekster læses jf. tabellens aktiviteter 2a.

E – Evaluer udkast: Elevernes tekster evalueres vha. evaluerende spørgsmål eller feedback jf. tabellens aktiviteter 2a.

R – Revider udkast: Elevernes tekster revideres på baggrund af feedback jf. tabellens aktiviteter 3c.

For at tydeliggøre sammenhængene mellem principper, fokus og faser i metoden er nedenstående tabel oplyst. Det er en skematisk oversigt over, hvordan metodens principper udmønter sig i konkrete lærings- og undervisningsaktiviteter. De steder i tabellen, der angiver det særlige for ordblinde elevers skrivearbejde med LST, er markeret med grøn skrift efter hver aktivitet. Husk at ordblinde elevers teknologi-baserede læse- og skrivestrategier er individuelle.

Skriveforløb med selvreguleret strategiudvikling			
Principper i fokus		Lærer	Elev
1. Skrivestrategier	a) Observerende læring	Modeller brug af strategi ved at tænke højt, mens du udfører (en del af) skriveopgaven.	Observer modellering (ved lærer eller elev) og brug skrivestrategi ved de relevante skridt i skriveprocessen.
		Ordblinde elever kan skrive stikord og tekstudkast med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion.	
	b) Eksplicit instruktion	Forklar strategiens delelementer, gør elever opmærksomme på formål og fordele ved at bruge skrivestrategien, aktiver elevers baggrundsviden.	Lyt aktivt, find relevant baggrundsviden fra hukommelsen, tag noter i stikord.
		Ordblinde elever kan bruge digital udgave af huskekort og evt. tage noter i stikord med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion.	
	c) Guidet øvelser	Giv hjælp ved behov ved at stilladser og give feedback på processen.	Brug strategiens skridt i en autentisk skriveopgave i forskellige teksttyper med klart kommunikativt mål og modtager.
		Ordblinde elever kan skrive stikord og tekstudkast med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion og kan lytte til tekst og ord med oplæsningsfunktion. Digitalt mindmap kan bruges til strategiens første og andet skridt.	
Principper i fokus		Lærer	Elev
2. Teksttyper	a) Observerende læring	Før-skrivning: Modeller relevante karakteristika ved teksttypen, vis modeltekster eller vis videoklip af elevmodellering.	Før-skrivning: Observer modellering, hvor lærer (eller elev) fortæller om kriterier og karakteristika for teksttypen, sammenlign og drøft modeltekster af samme type for at finde kriterier og normer for en god tekst.
		Efter-skrivning: Evaluer elevers tekster ud fra kriterier, giv feedback (hvordan vil tekstens modtager reagere), modeller hvordan tekst revideres.	Efter-skrivning: Evaluer egen eller klassekammerats tekst ud fra kriterier og giv feedback (hvordan vil en læser reagere), se på læsers reaktion, observer modellering af revidering på baggrund af feedback.
		Ordblinde elever kan bruge digital udgave af skriveformål, kriterier og karakteristika ved teksttypen. Og bruge oplæsningsfunktion til at læse kriterier, modeltekst og tekstudkast.	
	a) Eksplicit instruktion	Forklar hvorfor og hvordan kriterier og karakteristika skal bruges, og drøft deres betydning i modeltekster.	Lyt aktivt, tag noter.
		Ordblinde elever kan evt. tage noter i stikord med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion.	
	c) Guidet øvelse	Giv hjælp ved behov ved at stilladser og give feedback på produktet.	Brug kriterier (jf. 2a, 2b) i autentisk skriveopgave i forskellige teksttyper med klart kommunikativt formål og modtager. Efter-skrivning: Giv klassekammeratfeedback og vurder egen tekst ud fra kriterier.
Ordblinde elever kan bruge digital udgave af skriveformål, kriterier og karakteristika ved teksttypen. Og bruge oplæsningsfunktion til at læse kriterier, modeltekst og tekstudkast.			

Principper i fokus		Lærer	Elev
3. Selvregulerende færdigheder	a) Observerende læring	Modeller selvregulering under skrivning ved at sætte mål for skrivning og ved at følge udviklingen mod målet.	Observer modellering, lærer (eller elev) sætter mål og følger udvikling i forhold til mål under skriveprocessen, se efter effekt af selvregulering på det skriftlige produkt.
		Ordblinde elever kan bruge digital udgave af skriveformål, kriterier og karakteristika ved teksttypen. Og bruge oplæsningsfunktion til at læse kriterier og tekstudkast.	
	b) Eksplicit instruktion	Forklar forskellen mellem forskellige kommunikative formål, forklar betydningen af at have kommunikative formål på forhånd, og vis hvornår og hvordan i skriveprocessen at udviklingen mod målet bedst kan følges.	Lyt aktivt, tag noter.
		Ordblinde elever kan evt. tage noter i stikord med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion.	
	c) Guidet øvelse	Giv hjælp ved behov ved at stilladser og give feedback på selvregulering.	Sæt kommunikative mål før skrivning, følg udvikling mod målet under skrivning, reguler egen skriveproces og tilpas hvis nødvendigt, evaluer det skriftlige produkt i forhold til kommunikativt mål, revider hvis nødvendigt.
		Ordblinde elever kan bruge oplæsningsfunktion til at læse og genlæse dele af tekstudkast. De kan bruge digital udgave af tekstens skriveformål og kriterier til at evaluere. De kan skrive med ordforslagsfunktion eller diktere med tale-til-tekstfunktion for at revidere tekstudkast og bruge genvejstaster til at flytte dele af tekst.	

Tabeltekst: Skematisk oversigt over, hvordan principper i skriveundervisning med selvreguleret strategiudvikling udmønter sig i konkrete aktiviteter. Punkterne a, b og c angiver, om aktiviteterne er a) observerende læring, b) eksplicit instruktion eller c) guidet øvelse.

Kreditering: Artiklen er udarbejdet af Københavns Professionshøjskole, VIA University College og Rambøll Management Consulting. Artiklen er en del af samlet videnspakke Viden Om undervisning i skriftlig fremstilling målrettet ordblinde elever. Du kan læse mere om metoden og SOS-LER-strategien i anvendelse i et skriveforløb for 6. klassetrin.

Litteraturliste

Al Otaiba, S.; Gillespie Rouse, A. & Baker, K. (2018): Elementary Grade Intervention Approaches to Treat Specific Learning Disabilities, Including Dyslexia. I: *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*, 49(4).

Bouwer, R.; Koster, M. & Van Den Bergh, H. (2018): Effects of a Strategy-Focused Instructional Program on the Writing Quality of Upper Elementary Students in the Netherlands. I: *Journal of Educational Psychology* 2018, 110(1).

Gillespie, A. & Graham, S. (2014): A Meta-Analysis of Writing Interventions for Students With Learning Disabilities. I: *Exceptional Children*, 80(4).

Mason, L. H.; Davison, M. D.; Hammer, C. S.; Miller, C. A. & Glutting, J. J. (2013): Knowledge, Writing, and Language outcomes for a reading comprehension and writing intervention. I: *Reading and Writing* 26.

Wissinger, D. R. & De La Paz, S. (2020): Effects of Discipline-Specific Strategy Instruction on Historical Writing Growth of Students with Writing Difficulties. I: *Journal of Learning Disabilities*, 53(3).